

Dialog og partnerskaber – kunstens betydning for mennesker og samfund

Temanummer: Værdiskabelse i kunst og kulturliv

Når vi vil undersøge kunstens betydning for mennesker og samfund, er det afgørende, at flere forskellige former for viden bringes i spil. For kunsten kan på samme tid og med stor styrke både have intrinsiske og instrumentelle egenskaber – og altså både være

målet i sig selv og et værktøj i en anden sags tjeneste. Det betyder også, at det kræver samarbejde i nye konstellationer, der tillader eksperimenter og fejl samt fordrer læring og deling, hvis vi for alvor vil forløse kunstens forandringskraft i samfundet.

Som mennesker står vi ikke alene. Kulturen er vores fællesskaber, og gennem kunst skabes der betydning, når vi både møder hinanden og os selv gennem kunstens prismer om liv og samfund. Samtidig har kunsten forandringskraft – og forandringer skabes oftest sammen, når flere bevæger sig i fællesskab.

Derfor er det afgørende for os i Bikubenfonden at være i tæt dialog med aktørerne på de felter, hvor vi opererer. Vi samarbejder bredt med stat, kommuner, kunstinstitutioner samt kunstens organisationer og platforme, når vi ønsker at understøtte og udvikle kunstens værdiskabelse og fremme kunstens betydning for mennesker og samfund.

**DINA VESTER
FEILBERG**
Kunstchef i
Bikubenfonden,
DVF@bikubenfon-
den.dk

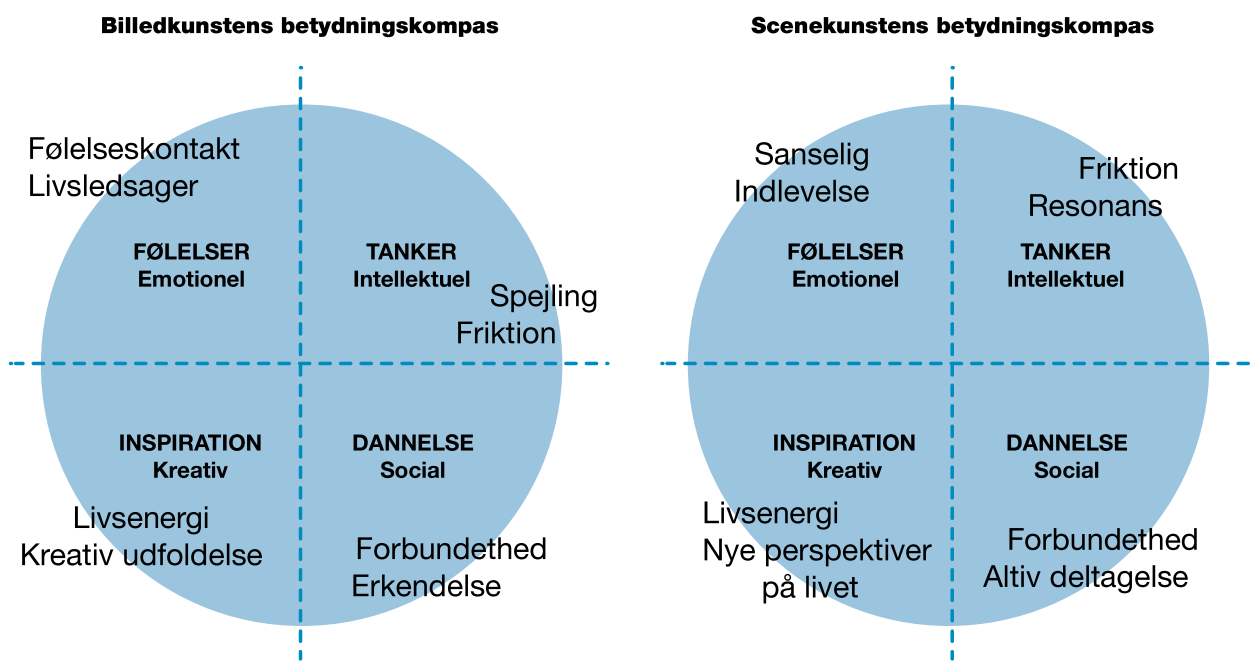
Hvad betyder kunst for de mennesker, der oplever den?

I et temanummer om kulturens værdiskabelse er det oplagt at fremhæve, at vi som samfund naturligtvis må forholde os til, hvad kunsten betyder for de mennesker, der oplever den. Hvad er det for en værdiskabelse, der hver dag trækker vidt forskellige mennesker dybt ind i kunstens verden?

Det har vi undersøgt fra 2020-2023 – i tæt samarbejde med ni kommuner landet over, endnu flere billed- og scenekunstinstitutioner samt rådgivningsvirksomheden Seismonaut.

Det førte til en metodeguide,¹ der kan benyttes af f.eks. kommuner og kunstinstitutioner, når de forholder sig til menneskers møde med billedkunst og scenekunst. En guide, der i skrivende stund også er ved at blive videreudviklet til at undersøge børns møde med kunst.

Figur 1: Kunstens betydningskompas

Kilde: Seismonaut/Bikubenfonden (2022a, 2022b).

Ved at tage udgangspunkt i kunstens betydning ønskede vi grundlæggende at nuancere samtalen om kunstens værdiskabelse og bidrage til at samle indsigter og konsolidere eksisterende viden, så vi styrker sproget for, hvad kunsten betyder for dem, der oplever den. Vores undersøgelser supplerer dermed et aktuelt fokus på f.eks. kunstinstitutionernes besøgstal, aktivitetsniveau og økonomi.

➤➤ **Overordnet set kan betydningen af menneskers møde med kunsten inddeles i fire overordnede dimensioner: en emotionel, en intellektuel, en kreativ og en social.**

Igennem kvalitative interviews, følgeskab, observationer og samtalesaloner med mere end 250 museums-, kunsthals- og teatergæster fra hele landet, går det igen, at kunst kan give os nye erkendelser eller udvide vores horisont i forhold til samfundsmæssige eller etiske forhold. Kunsten kan være en ventil for vores følelser og give rum for fordybelse og refleksion. Og den kan anspore til samtaler og samvær mellem mennesker.

Overordnet set kan betydningen af menneskers møde med kunsten inddeles i fire overordnede dimensioner: en emotionel, en intellektuel, en kreativ og en social.

De fire dimensioners betydning er udfoldet i detaljer og med en række citater fra undersøgelserne i indsigtsrapporterne om billedkunst (Seismonaut

og Bikubenfonden, 2022a) og scenekunst (Seismonaut og Bikubenfonden, 2022b).

Når det gælder billedkunst, vil jeg f.eks. fremhæve den dannelsesmæssige dimension, hvor de, der oplever billedkunst, fortæller om at blive konfronteret med deres holdninger og værdier, fordi oplevelserne med kunsten kan udvide deres horisont, lede til nye erkendelser eller skabe forbundethed. I forbindelse med oplevelsen af scenekunst så viser samtalerne med publikum f.eks., hvordan oplevelserne ofte sætter refleksioner i gang, når forestillingerne bearbejder emner, der skaber identifikation og resonans. Det kan give nye perspektiver til at betragte livets udfordringer og overvejelser, samtidig med at kunstmødet også kan skabe friktion.

Vi ønsker at understøtte aktører og i at gå nye veje, at eksperimentere med praksisser og rykke ved de elementer i vores systemer, der blokerer for kunstens udfoldelse og virke i samfundet. Det kan både være de strukturelle og lovgivningsmæssige barrierer, der hindrer udvikling, eller de kulturelle og normstyrede begrænsninger, der fordrer stilstand.

Hvorfor skal vi have konsolideret viden om kunstens betydning?

For mange kolleger og aktører i kunst- og kulturlivet, også mig personligt, er det naturligvis ingen overraskelse, at mødet med kunsten kan udfolde centrale dimensioner af menneskets væren. Det er ikke ny viden i sig selv – tværtimod er det indsigter, der er stærkt kulturelt forankret i vores fælles historie.

Så det vi, sammen med de involverede kommuner og kunstinstitutioner, ønskede at tilvejebringe, var et redskab, der kunne styrke den politiske samtale om kunstens betydning for mennesker og samfund. En dialog, der kan fungere som løftestang og perspektivering, når budgetter, målaftaler og rammevilkår bliver forhandlet. En idé om en samtale om værdi, der rækker videre end det, der umiddelbart lader sig måle og veje.

Der er tale om et redskab, der naturligvis kun fungerer, hvis det bliver benyttet til at udvikle vores kulturliv og samfund. Derfor har det absolut centrale fokus for vores samarbejde om ”kunstens betydning” været, at de mennesker, der i deres daglige arbejde kan bruge indsigterne om kunstens betydning, oplever værdi, når de udfolder perspektiverne i deres praksis og beslutninger. Medejerskab og involvering har derfor været en klar prioritet for os, når vi har udviklet indsatsen sammen med kulturchefer og -konsulenter i kommunerne samt medarbejdere på kunstmuseer, kunsthaller og teatre.

Hvordan kan viden bidrage til strukturelle og kulturelle forandringer?

Som fond tror vi på, at vores største bidrag til samfundet er som medskaber af udvikling og forandring. Vores samarbejde med kommuner og institutioner om ”kunstens betydning” markerer derfor også tydeligt, hvordan vi har bevæget os fra tidligere at støtte realiseringen af enkeltstående projekter, som f.eks. en kunstudstilling eller en teaterforestilling, til i dag at arbejde katalytisk, systemisk og med langsigtede indsatser.

Vi ønsker at understøtte aktører og i at gå nye veje, at eksperimentere med praksisser og rykke ved de elementer i vores systemer, der blokerer for kunstens udfoldelse og virke i samfundet. Det kan både være de strukturelle og lovgivningsmæssige barrierer, der hindrer udvikling, eller de kulturelle og normstyrede begrænsninger, der fordrer stilstand. Både regler og værdier kan nyskabes og forandres. Så når vi samarbejder med andre om kunstens værdiskabelse i vores samfund, er det også for at understøtte kunstsektorens aktører i at ændre systemet, så rammerne for menneskers møde med kunsten forbedres.

For der er udfordringer, når vi betragter kunstens økosystem i Danmark. Lad mig nævne nogle få: de prekære arbejdsforhold for kunstnere og freelancere; målaftaler og rammevilkår, der blokerer for institutionernes udvikling og samarbejde, og ikke står mål med de økonomiske midler, der følger med. Og så er der et stigende pres på de kommunale budgetter, som kommer til at være en uundgåelig faktor de kommende år, og her må kunst- og kulturinstitutionerne, og aktørerne omkring dem, gå nye veje for at styrke kunstens rolle i vores samfund, og aktivt bidrage til, hvordan kunsten og dens institutioner bliver en del af løsningen på de samfundsmæssige udfordringer, vi står overfor.

Måske en kulturel forandring i vores opfattelser af værdi, hvor vi bringer flere forskellige vidensparadigmer i spil, kan indeholde potentialet til en revitaliseret kulturpolitisk samtale i Danmark?

 Det er således oplagt, at kunsten både kan være værdiskabende for det enkelte menneske, angå et indre og personligt forhold, og samtidig have en stærk social og samfundsmæssig dimension, der kan medvirke til at skabe samfundsforandringer.

Vi må f.eks. både arbejde med, hvad mødet med kunst betyder for den enkelte og for vores fællesskaber, samtidig med, at vi fokuserer på at klarlægge de kulturelle og strukturelle forhold, der kan begrænse udviklingen af vores kunstliv og menneskers kunstmøder. Så vi kan have flere, forskellige tilgange, hvor forståelsen af værdiskabelse bliver udfoldet yderligere, mens vi samtidig bidrager til risikovillighed i nytænkende eksperimenter og langvarige indsat-

ser, der fordrer konkrete handlinger, så værdien kan udfolde sig for mennesker, når de møder kunsten.

Det er netop den pluralisme i vores arbejde med værdi, som vi ønsker at fremme, så vi gennem dialog, bred forankring og involvering kan skabe forandring. Det er en reel nødvendighed med både mange indgange og perspektiver, når vi arbejder med systemisk forandring.

Det er også en af årsagerne til, at vi i skrivende stund samarbejder med både Kulturens Analyseinstitut, forskere og praktikere om at undersøge kunstens betydning i det offentlige rum, og stadig – sammen med relevante partnere – udvikler metoder til at undersøge kunstens betydning for børn og unge.

Flere metoder til systemisk forandring – to eksempler

For der er mange veje til at medskabe systemisk forandring. Og det er også derfor, at vi opererer med forskelligartede greb og formater. Et eksempel er kommunikationsuddannelsen ”Kunstens Stemmer”, der over fem skræddersyede kursusdage giver kunstnere og kunstaktører konkrete redskaber indenfor public affairs, retorik og medietræning (Bikubenfonden, 2024).

”Kunstens Stemmer” har vi sat i værk – sammen med Betty Nansen Teatret og Kunsthal Charlottenborg – i erkendelsen af, at fremtiden i et demokrati i høj grad bliver skabt af dem, der deltager i samtalerne om, hvordan vores samfund kan udvikle sig. Kunst, kunstnere og kunstinstitutioner bidrager allerede til debatten, men der er brug for at styrke samtalen og bringe kunsten ind i kernen af de store samfundsdiskussioner. Det mål sætter vi gennem et fagligt løft af den enkelte, styrket motivation og lærende fællesskaber.

Der er tale om et forsøg på at skabe langsigtet forandring, da de institutioner, vi har i dag, er med til at skabe det samfund, vi får i morgen. Derfor har vi indgået et 9-årigt strategisk partnerskab med SMK Fridays, hvor det at eksperimentere, lære og dele er afgørende værdier. Tilgange, der i vores fælles forståelse netop kan lede til udvikling (Bikubenfonden, 2023).

Som Danmarks Nationalgalleri kan SMK, blandt andet igennem SMK Fridays, sætte nye standarder for værts- og fællesskaber med kunsten i centrum. Gennem organisationsudvikling og innovation kan indsatsen være med til at gentænke museets rolle for mennesker og museumsinstitutionens rolle i samfundet.

Det gælder både på SMK’s egne vegne, når erfaringerne fra indsatsen forplanter sig til resten af museet, fordi SMK Fridays er en læringsmotor for organisationen inden for blandt andet diversitet, digitale muligheder og internationale

potentialer. Men det kan også have en effekt udover museets egne rammer, når deres forsøg inspirerer os andre.

For det er muligt at skabe nye rammer for, hvordan et museum skal være museum i dag, og hvem en museumsgæst er, men det kræver indsats og partnerskaber med tid, rum og ressourcer til udvikling og ikke mindst ansættelsen af de specialister, der skal til for gå nye veje. For formatet skal konstant gentænkes i relevante og aktuelle retninger, der giver mening i organisationen, for museets gæster og samarbejdspartnere så endnu flere – og flere forskellige – mennesker kan deltage og opleve kunstens betydning.

Det er således oplagt, at kunsten både kan være værdiskabende for det enkelte menneske, angå et indre, og personligt forhold, og samtidig have en stærk social og samfundsmæssig dimension, der kan medvirke til at skabe samfundsforandringer.

Det bliver altså ikke et ”enten/eller”, men et nysgerrigt og åbent ”både/og”, hvor kunstens betydning og værdiskabelse på samme tid og med stor styrke kan have både intrinsiske og instrumentelle egenskaber.

Med andre ord: Kunsten kan både være målet i sig selv og et værktøj i en anden sags tjeneste.

Et systemisk perspektiv: Behov for nye forsøg og fejl

Den forandringskraft forsøger vi at bidrage til, når vi som fond arbejder med forandringer i nye konstellationer og koalitioner. Her mener vi, det er afgørende, at der både er plads og ressourcer til at teste nye idéer. Det er ofte modet og nysgerrigheden til at afprøve nye veje og give os selv lov til at fejle og lære, der for alvor rykker os som mennesker og samfund.

Og ofte er det sådan, at det enkelte tiltag isoleret set, hverken kan rykke en dagsorden eller løse et større problem. Hvis vi vil skabe reel forandring, kræver det samarbejde på mange niveauer, med forskellige metoder og aktører.

Her er udvikling af kunstinstitutioner samt den viden og læring, der kan udledes af de processer afgørende indsigter. Det kan være her, vi forstår, hvordan rammer, regler og kulturer begrænser udvikling, og hvilke ændringer vi som samfund må foretage.

Så for at vende tilbage til begyndelsen: Som mennesker står vi ikke alene. Forandringer er noget, vi skaber sammen. Også her kan vi lære af kunstens betydning og kulturens værdi.

Litteratur

Bikubenfonden (2024), *Kunstens Stemmer*, www.bikubenfonden.dk/kunstens-stemmer

Bikubenfonden (2023), *Task Force & Partnerskaber*, www.bikubenfonden.dk/task-force-partnerskaber

Seismonaut/Bikubenfonden (2022a), *Billedkunstens Betydning*, <https://issuu.com/bikubenfonden/docs/billedkunst-indsigtsrapport-2021?fr=sNzhZDIxNDUzMjc>

Seismonaut/Bikubenfonden (2022b), *Scenekunstens Betydning*, <https://issuu.com/bikubenfonden/docs/scenekunst-indsigtsrapport-2021?fr=sZWUxYTIxNDUzMjc>

Bikubenfonden (2022c), *Kunstens Betydning, materialesamling, herunder metodeguide*, www.bikubenfonden.dk/kunstens-betydning

Slutnote

- 1 Se mere om metodeguiden på Bikubenfondens hjemmeside (Bikubenfonden, 2022c).